

the policy of denationalization of the cultural construction process in Ukraine . The work defines the role and place of the museums in this process. It throws light on the negative consequences of ideologization and politization of the country national-cultural life including unification of the sphere of museum scientific activities, all-union scheme of museum exposition, politization of the work on safeguarding of movable and immovable monuments of history and culture, criminal prosecution of the ideological enemies among the museum workers, transformation of the museums into the centers of the new regime propaganda.

Н.Г. Гатальська

СІВЕРЩИНА ПОДАРУВАЛА ВОЛИНІ ВИДАТНОГО МУЗЕЙНИКА

Стаття присвячена життєвому шляху, науковій та громадській діяльності відомої волинської музейниці, краєзнавцю, уродженці Сіверщини Т.П. Андреевій (1928-2005). Народившись на Чернігівщині, вона присвятила своє життя Волині, розвитку музейної справи, збору, охороні та збереженню пам'яток природи, історії та культури регіону. На Волині шанують пам'ять невтомною дослідниці, яка залишила помітний слід у вітчизняному краєзнавстві.

Невтомною трудівницею на ниві краєзнавства називають волиняни Тетяну Петрівну Андрееву – музейного науковця з більш як півстолітнім стажем роботи в одній установі. Віддавши п'ятдесят років свого життя музейництву, Тетяна Петрівна утвердилася як першокласний музейник-експозиціонер, дослідник-науковець, здобувши визнання в Україні.

Народилась Т.П. Андреева 22 листопада 1928 р. у старовинному місті Навгород-Сіверському на Чернігівщині. Навчалась у Новгород-Сіверській середній школі № 1. 1953 року закінчила філософський факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Молодий спеціаліст за направленням поїхала до Луцьку у Волинське обласне управління культури. Там з 1 серпня 1953 р. вона працювала старшим інспектором музеїв й охорони пам'яток історії та культури, а з 12 травня 1954 р. перейшла на роботу до краєзнавчого музею – єдиного тоді музейного закладу Волині. У штаті було всього два науковці, тому вся дослідницька, пошуково-збиральницька, фондова, експозиційна та екскурсійна робота лягала на їх плечі.

За півстоліття роботи в музеї Тетяна Андреева працювала на посадах старшого наукового співробітника, завідувача відділу історії, майже двадцять років – заступником директора з наукової роботи. На цій посаді (аж до виходу на пенсію 1987р.) вона проявила себе як талановитий науковець-методист і здібний організатор, адже саме під її керівництвом було розширено мережу музейних закладів Волині, удосконалено їх

Тетяна Петрівна Андреева

структуру, поповнено фонди новими цінними знахідками. У 1950-1960-і роки їй тижнями доводилось бути у відрядженнях, за деякими експонатами виїжджати не лише у найвіддаленіші волинські села, а й до Житомира, Львова, Києва, Санкт-Петербурга. Часто доводилось пішки долати кілометри поліського бездоріжжя, годинами очікувати випадкової вантажівки, щоб потрапити в село чи повернутись до Луцька.

Багато сили, здоров'я, невтомної праці було покладено Т.П. Андреевою на те, щоб почали діяти Володимир-Волинський, Ковельський та Кортеліський історичні, Любомльський і Маневіцький краєзнавчі музеї. Ціла мережа музейних закладів, кімнат-музеїв, що працюють на громадських засадах, почали функціонувати завдяки піклуванню та при безпосередній участі в їх створенні цієї дивовижно працюючої жінки.

Особливо багато зусиль довелося докласти Тетяні Петрівні і колективу науковців Волинського краєзнавчого музею для створення досконалих експозиційних розділів обласного музею. Для вивчення важливих матеріалів з історії, природознавства, етнографії допитлива дослідниця працювала в багатьох архівах України, організовувала пошукові експедиції волинськими теренами. Самовіддану працю на державній роботі доводилось поєднувати з роллю дружини і матері, берегині домашнього вогнища.

Гордістю Т. Андреевої був і літературно-меморіальний музей Лесі Українки в с. Колодяжне Ковельського району. Народившись на Чернігівщині, вона присвятила своє життя Волині, розвитку музейної справи, збору, охороні та збереженню пам'яток історії та культури цього

регіону. Міністерство культури і мистецтв України неодноразово залучало досвідченого фахівця до перевірки музеїв України. Але інспектуючи інших, музеєзнавець навчалась і сама, збагачувала власний досвід.

Т.П. Андреева була одним із найактивніших популяризаторів творчості Лесі Українки та її матері – Олени Пчілки. Науковець стала автором перших у державі виставок, присвячених Олені Пчілці («Світло добра та любові» (1990 р.), «Олена Пчілка. Сторінки життя і творчості» (1999 р.); Ользі Косач-Кривинюк, сестрі Лесі Українки («Берегиня родинної пам'яті» (2003 р.); видатному українському ученому, досліднику природи Волині П.А. Тутковському; відомому ботанікові, співробітнику Волинського музею довоєнного періоду Стефану Мацку та інших. Навіть з цього невеликого переліку імен можна судити, що досвідчена музейниця не любила ходити второваними стежками, а вишукувала оригінальні теми, відкривала музейному відвідувачу нові постаті вітчизняної історії, своєрідно інтерпретувала зібраний матеріал в експозиціях виставок.

Тетяна Петрівна брала участь у наукових конференціях, матеріали краєзнавчих досліджень друкувала у наукових збірниках та періодичних виданнях. Вона є автором публікацій «Берегиня родинної пам'яті» (1996 р.), «Збір та використання в музейній роботі матеріалів досліджень П.А.Тутковського» (1998 р.), «Йосип Кондратович Пачоський» (1994р.), «Діяльність Павла Аполоновича Тутковського на Волині» (1999 р.), «Олена Пчілка. Сторінки життя і творчості» (1999р.), «Олена Пчілка. З досліджень та популяризації українських народних узорів» (2003 р.), «Олена Петрівна Косач-Кривинюк: сторінки біографії» (2003 р.), а також спогадів про діяльність музейних закладів області.

Усім цим здобуткам передувала велика науково-дослідницька робота. Працюючи над архівом Лесі Українки у відділі рукописів Інституту літератури АН України, Т. Андреева мала можливість ознайомитися з матеріалами про Олену Пчілку і з тих пір родина Косачів у творчій долі науковця посіла чільне місце.

Завдяки невтомному пошуку, активній діяльності, високій інтелігентності Тетяні Петрівні пощастило спілкуватися з видатними сучасниками – народною артисткою Радянського Союзу, волинянкою Наталею Ужвій, літературознавцем, академіком Євгеном Шабліовським, який народився на Волині, першим українським космонавтом Павлом Поповичем.

Активно співпрацюючи з Волинським обласним відділенням «Укрпошти», дослідниця збирала до фондів музею велику колекцію філателії та філокартії. Саме завдяки їй з'явилися на поштових конвертах зображення пам'яток культури Волині, портрети видатних історичних осіб краю, рідкісні рослини області, вироби народних майстрів.

За час роботи на ниві музеєзнавства Т.П. Андреева збирала десятки тисяч експонатів, провела тисячі екскурсій та прочитала тисячі лекцій, створила десятки музейних експозицій і виставок. Вона була мудрим і добрим наставником молодим фахівцям музейної справи, щирим порадником. Учасниця Великої Вітчизняної війни і невтомна трудівниця за самовіддану працю нагороджена п'ятьма медалями, серед яких «За трудову доблесть», «Ветеран праці», «Захисник Вітчизни».

Науковець була бажаним гостем – лектором Волинської організації «Союз українок», активним учасником музейного осередку «Просвіти». Своїй життєвій позиції – бути небайдужою до подій у державі, виховувати дітей і молодь на прикладі родини Косачів, працювати на розвиток рідної мови і культури – Тетяна Петрівна не зраджувала до останнього подиху.

До кінця свого подвижницького життя (померла 23 листопада 2005 р.) уродженка Сіверщини працювала у Волинському краєзнавчому музеї на посаді провідного наукового співробітника. На Волині бережуть світлу пам'ять про невтомну дослідницю, яка залишила помітний слід у розвитку вітчизняного краєзнавства. Серед учнів і послідовників знаного науковця виношується ідея заснування обласної премії ім. Т.П. Андреевої.

Література

1. Андреева Т.П. Берегиня родинної пам'яті // Леся Українка та родина Косачів в контексті української культури: тези та матеріали Всеукр.наук.-практ.конф. – Луцьк, 1996. – С. 3.
2. Андреева Т. Діяльність П.А. Тутковського на Волині: на основі матеріалів з фондів Волинського краєзнавчого музею // Волинський музей: історія і сучасність: наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. II. – С.30-32.
3. Андреева Т.П. Збір та використання в музейній роботі матеріалів досліджень П.А. Тутковського // Українське Полісся: вчора, сьогодні, завтра. – Луцьк, 1999. – Кн. 2. – С. 21-23.
4. Андреева Т. З історії Волинського краєзнавчого музею (1960-1985 рр.) // Волинський музей: історія і сучасність: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волин. краєзн. музею та 55-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – С. 8-12.
5. Андреева Т. Йосип Кондратович Пачоський // Волинський музей: історія і сучасність: тези та матеріали I Всеукр.наук.-практ.конф., присвяч. 65-річчю Волин. краєзн. музею та 45-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – С. 43-44.
6. Андреева Т. Олена Пчілка: з досліджень та популяризації українських народних узорів // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура – шлях до себе: матеріали Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2003. – С. 32-34.
7. Андреева Т. Олена Пчілка про українські народні вишивки // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність: матеріали Другої Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2005. – С. 157.
8. Андреева Т. Олена Пчілка: сторінки життя і творчості: на основі матеріалів Волин. краєзн. музею та Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки // Олена Пчілка і Волинь: матеріали наук.-практ. конф. – Луцьк, 1999. – С. 10-12.
9. Андреева Т. Ольга Петрівна Косач-Кривинюк: сторінки біографії // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і

ковельчани в історії України та Волині: матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1 – С. 157-158.

10. Андреева Т.П. Й.К.Пачоський – дослідник природи Волині // Історія міст і сіл Великої Волині: наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2002. – Т. 25 (Ч.2) – С. 9-11.

11. Андреева Т. Про роботу Волинського краєзнавчого музею в післявоєнні роки (1944-1961) // Волинський музей: історія і сучасність: наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. II. – С. 27-29.

12. Андреева Т. Спогади про пережите: з історії Колодяжнен. літ.-мемор.музею Лесі Українки // Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури: матеріали Всеукр.наук.-практ.конф. – Луцьк, 2001. – С. 106-110.

13. Андреева Т.П. П.А.Тутковський – дослідник природи Волині // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краєн і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. III. – С. 265-267.

14. Андреева Т. Унікальні матеріали із Вроцлава / Віче. – 1997. – 9 жовт.

15. Андреева Т. Учений, що дав ім'я волощці / Волинь. – 2002. – 14 лют.

16. Гатальська Н. 22 листопада – 80 років від дня народження Т.П. Андреевої (1928-2005) – музеєзнавця, лесезнавця, волинського краєзнавця // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік. – Луцьк, 2007. – С. 158-162.

17. Гатальська Н. Любити Волинь по-чернігівськи // Слово Просвіти. – 2004. – 13-19 трав. – (Ч. 20). – С. 11.

18. Гатальська Н. Пам'ять невтомної музейниці гідна премії її імені // Волинь. – 2008. – 22 лист.

19. Нагорна О. Хроніка громадського музейного будівництва // Педагогічний пошук: наук.-метод.вісник. – Луцьк, 2003. – № 3 – С. 68-73.

20. Олешко В., Савчук Л., Андреева Т. Каталог гербарію Стефана Мацка та Йозефа Панека: із фондів Волин.краєзн. музею. – Луцьк, 2005. – С. 582.

Гатальская Н.Г. Северщина подарила Волини известного музейщика

Статья посвящена жизненному пути, научной и общественной деятельности известной волинской музейщицы, уроженки Северщины Т.П. Андреевой (1928-2005). Рожденная на Черниговщине, она посвятила свою жизнь Волини, развитию музейного дела, сбору, охране и сохранению достопримечательностей природы, истории и культуры региона. На Волини чтят память неутомимого исследователя, оставившего значительный след в отечественном краеведении.

Hatal's'ka N.H. Siverschina gives outstanding museum worker to Volyn region

It goes in a report about a vital way, scientific and public activity of the well-known Volyn research worker – museum worker, a woman who was born in Severs region T.P. Andreeva (1928-2005). Giving birth in Chernigiv, she devoted her life to Volyn region, to the development of museum business in our edge, to the collection, guard service and maintenance of the sights of nature, history and culture. They respect the memory of tireless research worker, who left a noticeable track in the domestic country studying.

ХОЛОДНА ТА ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. З КОЛЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА У м. ПУТИВЛІ

Стаття присвячена висвітленню колекції холодної та вогнепальної зброї кінця ХІХ – початку ХХ ст. з фондів Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі, питанням її вивчення та застосування.

В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Путивльський повіт входив до складу Курської губернії. Цей період характеризувався особливо бурним зростанням промисловості, в яку активно упродовжувалася електрична енергія. Відбувалася механізація виробничих процесів, а стрімкий розвиток транспортної галузі давав поштовх для застосування двигунів внутрішнього згорання.

Соціально-економічні умови не могли не вплинути і на методи підготовки та способи ведення війн. У ті часи широко використовувалися різні види бойової техніки, яка швидко удосконалювалась. Тільки за перші 20 років ХХ ст. були створені різноманітні зразки автоматичної стрілецької зброї, бронемашини, бойові літаки, танки, вогнемети, отруйні речовини, міномети, гранатомети, підводні човни та багато інших видів бойової техніки. Широко стали використовувати кулемети сучасного типу. Створення автоматичної зброї стало можливим завдяки винаходу унітарного набою – металевої гільзи з твердою оболонкою із мельхіору.

На озброєнні російської армії в цей час знаходилися холодна та вогнепальна зброя, захисне спорядження. Холодна зброя мала різнобічну конструкцію. Тоді ж вона була не тільки засобом озброєної боротьби, а й видом нагороди за бойові заслуги. При цьому її деталі могли оздоблюватися золотом, дорогоцінним камінням або золотим лавровим листям, але через це вона не втрачала своїх бойових якостей.

Однією з найбільш розповсюджених нагород кінця ХІХ – початку ХХ ст. вважається так звана золота зброя – шабля або шпага з позолоченим ефесом та чеканним написом на захисній чашці чи дужці «За храбрость». Такою нагородою був відзначений уродженець Путивльського повіту Микола Андрійович Курносів [1].

В експозиції Путивльського краєзнавчого музею знаходяться наступні види холодної зброї: рапіра, палаш, тесак, шабля, багнет. Зупинимося на їх описі, застосувавши як загальні, так і конкретні дані.

Рапіра має довгий вузький (гранований) прямий клинок і руків'я з гардою, яка повністю прикриває руку. Клинок складається з сильної (оборонної) та слабкої (наступальної) частин. Англійська бойова рапіра ХІХ ст., що представлена в експозиції (КВ-